

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

**Актуальні питання
корекційної та
інклюзивної
освіти**

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Харків
2020

Редакційна колегія:

Головний редактор – Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Заступник головного редактора – Маркіна Тетяна Юріївна, доктор біологічних наук, професор, декан природничого факультету

Відповідальний секретар – Перетяга Людмила Євгенівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Члени редакційної колегії:

Бондар Віталій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної педагогіки, академік Національної академії педагогічних наук України

Галій Алла Іванівна, кандидат біологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Голуб Наталія Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Гордієнко Ірина Вікторівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Дрозик Людмила Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Золотоверх Владлена Віталіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Казачінер Олена Семенівна, доктор педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Коваленко Вікторія Євгенівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Орлов Андрій Валерійович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Пашинський Павло Петрович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Сінопальнікова Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Туренко Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Щербак Ірина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Рекомендовано редакційно-видавничим відділом Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, протокол №7 від 19.11.2020 р.

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти / За загальною редакцією Бойчука Ю.Д. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. – 376 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню проблеми організації комплексного психолого-педагогічного супроводу інтегрованого та інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Розглянуто широке коло нагальних питань, пов'язаних з організацією інклюзивного освітнього середовища, наданням освітніх та корекційно-розвиткових послуг дітям з порушеннями психофізичного розвитку.

Забеліна Г.Д. Використання казкотерапії в логопедичній роботі з розвитку мовлення у дошкільників із заїканням.....	115
Завадська О.А. Умови психолого-педагогічного супроводу дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах інклюзії.....	121
Зінов'єва О.В. Діагностика розвитку довільної регуляції навчально-пізнавальної діяльності учнів молодшого шкільного віку.....	126
Злобіна Н.М. Використання піктограм, як засобу комунікації дітей із синдромом Дауна.....	132
Калашиник С.В. Огляд методик корекції поведінкових порушень у дітей з РАС.....	138
Катріч А.М. Застосування елементів Монтессорі – терапії у сенсорному вихованні дітей із ЗПР.....	143
Кірпа Д.О. Ігрові вправи як засіб профілактики порушень писемного мовлення дітей молодшого шкільного віку.....	149
Колот С.Б. Логопедична ритміка для дітей з загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ).....	156
Комір С.М. Роль і місце дихальних вправ в корекції заїкання	160
Комкова О.М. Формування довільної уваги у молодших школярів із порушеннями писемного мовлення.....	167
Костенко В.А. Складання розповіді за сюжетною картиною як ефективний засіб розвитку зв'язного мовлення у роботі з дітьми старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня.....	175
Кривоніс Д.О. Гра як засіб мовленнєвого розвитку дошкільників із загальним недорозвитком мовлення.....	181
Лактіонова О.М. Особливості обстеження зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з ЗНМ III рівня	186
Літвін Л.М. Діяльність реабілітаційного центру «Право вибору» щодо інклюзії дітей та людей з порушеннями у сучасне суспільство.....	190
Малєєва А.М. Рівні соціалізованості дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.....	195
Мамедова Л.Б. Розвиток соціальної компетентності дітей з РАС засобами соціальних історій.....	200
Маркіна Н.В. Формування емоційного здоров'я дітей засобами музикотерапії.....	208
Маркова Л.В. Стратегія формування потреби у спілкуванні дітей з розладами аутистичного спектру.....	211
Мироненко А. В. Комплексний підхід до розвитку звуковимови у дітей з порушенням слуху.....	218
Мірошниченко І.А. Формування функціональних цілей міждисциплінарною командою фахівців, як засіб реалізації програм допомоги для дітей з моторними порушеннями.....	224
Мірошниченко О.В. Використання музикотерапії в подоланні дизартрії у дошкільників.....	232
Міщенко О. А. Вокальні вправи та вокально-ритмічні ігри як засоби формування інтонаційно-ритмічної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.....	237

Гра як засіб мовленнєвого розвитку дошкільників із загальним недорозвитком мовлення

У статті розглянуто основні поняття щодо мовленнєвих порушень, а саме загального недорозвитку мовлення. Визначено необхідність застосування гри як засобу мовленнєвого розвитку у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. Доведено ефективність застосування гри, яка покращує та удосконалює мовні процеси та розвиває та нові.

Ключові слова: загальний недорозвиток мовлення, гра, діти дошкільного віку.

Постановка проблеми. Одна із основних проблем дітей дошкільного віку – це порушення мовленнєвого розвитку, для корекції якого потрібно приділяти багато часу не тільки спеціалістам але і батькам. На жаль, на сьогодні діти на 20%, з минулими роками, розмовляють гірше. Багатьом дітям у старшому дошкільному віці діагностують загальний недорозвиток мовлення. Деякі батьки не звертають на це уваги, опираючись на те, що до 7 років вони, як кажуть “вибалакаються», але більшість все ж таки приділяють цьому не мало часу займаючись з ними.

Одним із методів корекції мовленнєвих порушень є гра. Адже у грі дитина відкривається, спокійно розмовляє та впевнено себе відчуває. У садочку діти вчаться гратися, вільно користуватися своїми думками, обговорюючи свої ігрові дії. Під час гри мовлення розвивається краще, а саме тоді коли вихователь чи логопед дає право вибору дитині, не заставляючи, в невимушеній формі працювати.

Аналіз досліджень і публікацій. Над проблемою загального недорозвитку мовлення та його корекції займалися та опрацьовували дуже багато вчених, методистів, логопедів та батьків. Наприклад Т. Маркова, досліджувала сюжетно-рольову гру, її вплив на розвиток особистості, розвиток мовлення дитини. Під час цих ігор діти розширюють свій словник,

знайомляться з різними професіями, працюють за правилами, перевтілюючись у певне роль. [4, с 36]

А. Бурова – методист вищої категорії говорила, що гра являється посиленою діяльністю дитини. Вона ділила ігри на творчі та ігри за правилами. В.Воронова говорила про те, що творчі ігри це ті, які придумують діти самі і відрізнялись вони тим, що головною відмінністю була саме уявлювана ситуація. Такі науковці, як А. Бондаренко та Є. Гаспаров визначали режисерські ігри, вони також мали уявлювані ситуації, де діти вільно розмовляли. Н. Луцан виділяла мовленнєві ігри, тобто музичні, ігри-розваги, словесні, народні, театралізовані, вони сприяли емоційному настрою та підіймали розвиток мовленнєвої активності. С. Русова доводила, що основним засобом розвитку мовлення є гра. При грі активно розвивається мовлення, вона виділяла народні ігри, спів народних пісень. Дуже велику роль приділила вивченню даної проблеми Л. Трофименко. У своїй монографії вона розглянула шляхи подолання у дітей ЗНМ дошкільного віку, описувала різні праці інших вчених, розробила низку робіт корекції мовленнєвих порушень. Монографія має гарні та конкретні методи корекції порушень у дітей з загальним недорозвитком мовлення. [2, с.15]

Р. Левіна у своїх опрацюваннях виділяла III рівня загального недорозвитку мовлення: I рівень-відсутність мовлення; II рівень-початкове загальноновживане мовлення; III рівень-розширене мовлення, з порушенням фонематичної та лексичної сторони.

За Р. Левіною III рівень ЗНМ характеризуються тим, що наявне розгорнуте фразове мовлення з порушенням фонематичних і лексичним недорозвитком, звукова вимова майже сформована але бувають типові помилки: страждають свистячі та шиплячі, африканти та сонорні звуки. Один звук заміняє одразу декілька звуків схожої групи; звук замінюється простішим звуком за артикуляцією; один і той же звук вимовляється кожен раз по-різному; змішання звуків; звуки оглушаються; відсутнє пом'якшення.[3, с. 28]

Взагалі, помилки при мовленні виникають на основі несформованих процесів диференціації звуків. Недорозвиток фонематичних процесів затрудняє навички звукового аналізу. При ЗНМ III рівня дітям важко називати слова, які не використовуються в активному словнику, можуть плутати їх у своєму контексті, відбувається заміна слів, називають слова більш простішими, наприклад (стовбур-дерево), деякі діти не розуміють відтінків кольорів, порушується лексична сторона. [1, с. 30]

Діти III рівня ЗНМ: розуміють мовлення на побутовому рівні, прогресує імпресивний аграматизм, відхилення у застосуванні граматичних систем, діти завжди використовують прості речення порушена звукова вимова.

За словами Виготського, гра може забезпечувати високий рівень досягнень, формує зону найбільшого розвитку, яка потім відображається на звичайному розвитку дитини. У грі на відміну від іншої діяльності є певна мотивація, тобто бажання перемоги. Для дітей з ЗНМ, перемога у грі має дуже велике значення, так як воно дає можливість виконувати поставлене завдання правильно. [2, с. 16-17]

Мета статті. Метою нашого експериментальної роботи було вивчення впливу гри на мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку з III рівнем загального недорозвитку мовлення.

Виклад матеріалу дослідження. Під час експерименту ми використовували різні методи та прийоми своєї роботи до складу якого увійшли: спостереження за дітьми у самостійній діяльності, під час розмови з батьками, однолітками та логопедом, як діти вирішували проблеми під час ігрової активності; наочність, те як діти реагували на дидактичний матеріал, що подобалося більше; використовували ілюстрації, графічні матеріали; словесні методи.

Можна сказати, що більшість дітей, тобто у нашому дослідженні це 66,7% (4 дитини) виявили середній рівень у процесі роботи, 16,65 % (1 дитини) - високий рівень, 16,65% (1 дитина) – низький, тобто всього приймали участь 6 дітей старшого дошкільного віку.

На констатувальному етапі роботи були підбрані ігри та вправи для обстеження артикуляційного апарату, імпресивного мовлення, проводилася бесіда. Ми обстежували дієслівне та зв'язне мовлення, активний та пасивний словник. Перевірили, чи знають діти елементарні поняття про навколишнє середовище, назви професій, чи вміють називати та правильно утворювати нові назви тварин та їх дитинчат. Ми визначили чи вміють діти створювати нові слова, утворювати прикметники та антоніми, перевірили роботу дрібної моторики.

Під час даного експерименту проводили бесіду, ставлячи запитання просто та зрозумілі дітям. Для обстеження зв'язного мовлення були поставлені питання про те, що використовується в повсякденному житті, тобто своє ім'я та прізвище, як звати батьків, друзів, улюблені свята. Діти не всі швидко відповідали, давали відповіді простими реченнями, важко орієнтувалися у поняттях про добу. Тому можна сказати, що під час бесіди одна дитина показала високий рівень знань (16,67%), три дитини показали середній рівень (50%), та дві дитини - низький рівень знань (33,33%).

При обстеженні розуміння зверненого мовлення, чи знають назв тварин, розуміють яку користь приносять, можна зробити такі висновки, що 1 дитина на високому рівні (16,67%), 2 дитини на середньому рівні (33,33%) та 3 дитини на низькому рівні (50%).

У процесі гри ми спостерігали чи вміють діти виконувати словесні інструкції, чи розрізняють поняття овочі та фрукти, діти показали достатньо-високий рівень, а саме 4 дитини –високий рівень (66,7%), а 2 дитини-достатній рівень (33,3%).

Досліджуючи словниковий запас, діти показали високий рівень знань, активний словник відповідає віковим нормам, тобто 4 дитини (66,7%) – високий у рівень, а 2 дітей (33,3) достатній рівень.

Під час визначення словотворення, 4 дитини показали результат на достатньому рівні (66,7%), 1 дитини на низькому рівні (16,65%), 1-на високому (16,65%), нажалі діти допускали значні помилки.

При проведенні обстеження на розуміння антонімів, чи вміють діти їх утворювати та чи розуміють значення утворюваного, то ми бачимо такі результати, що дітям важко визначати слово-антонім, вони не розуміють протилежного значення. Більшість дітей до вказаного слова доповнювали частку «не», тому такі результати: (50%) дітей, тобто 3-показали середній рівень, інша частина (50%) – низький рівень.

Під час визначення слів ознак за зовнішніми властивостями предмета, діти показали середньо-низький рівень знань, а саме 2 дитини отримали низький результат (33,4%), а 4 – достатньо-середній рівень (66,6%).

Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження.

Отже, на логопедичних заняттях ігрово-мовленнєві вправи є невід'ємною частиною на кожному занятті, вони спонукають дітей на мовленнєву активність, розвивають так покращують дитяче мовлення. [1.с 80] Для лексичного оформлення мовлення, поповнення словника та виправлення звукової вимови доречно застосовувати та використовувати на заняттях дидактичні ігри. Загальний недорозвиток мовлення – це складне порушення мовлення, яке поєднує у собі всі мовленнєві компоненти. Під час корекційно-розвивальних занять, використовують різні методи та прийоми роботи, але для дітей дошкільного віку є більш дієвим – це дидактична гра. Вона покращує та удосконалює ті процеси мовлення, які є у дитини, або може розвивати та проявляти нові. Гра позитивно впливає на розвиток дитини під час логопедичного заняття та робить його більш цікавішим, продуктивнішим та кориснішим для дітей з порушеннями мовлення.

Список використаних джерел:

1. Богуш А.М. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників. Мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Навчально-методичний посібник / А.М. Богуш, Н.І. Луцан. – Київ: Слово, 2008. – 187 с
2. Кондукова С.В. Особливості застосування гри в системі дошкільного сенсорного виховання дітей із загальним недорозвиненням мовлення / С. В.

Кондукова, Н.В. Базима // Корекційна педагогіка. Вісник. Української асоціації корекційних педагогів. – 2015. – №1. – С. 15–21.

3. Лепеха Л.П., Городиська М.Б Логопедичні ігри в корекційній роботі з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення. – Львів-Дрогобич: Посвіт, 2014. – 76 с

4. Медведєва В. Виправлення вад мовлення у дітей за допомогою ігор і вправ / В. Медведєва // Дефектолог. – 2011. – №7. – С. 36–38

5. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із знім / інститут спеціальної педагогіки НАПН України.- К.,2014.-144 с

Лактіонова О.М.

ОСОБЛИВОСТІ ОБСТЕЖЕННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ЗНМ ІІІ РІВНЯ

У статті розглядаються питання діагностики стану розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з ЗНМ ІІІ рівня.

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку з ЗНМ ІІІ рівня, зв'язне мовлення, імпресивне мовлення, експресивне мовлення, логіко-граматичні конструкції.

Постановка проблеми. Проблема кваліфікації порушення мовлення в логопедії завжди викликає зацікавленість дослідників і є актуальною. Більшість розробок, що спрямовані на обстеження мовлення дітей з різноманітними порушеннями мовлення, націлені на дослідження стану фонетичної та лексико-граматичної сторони, залишають поза увагою або дотично розглядають зв'язне мовлення дитини.

Однак, для дітей із ЗНМ ІІІ рівня, напередодні шкільного навчання, є важливою не лише чиста вимова, достатній за обсягом словник з можливістю словотворення та узгодження слів у вислові, а й можливість оформлення власних думок у змістовні та правильно структурно оформлені, пов'язані між собою вислови. Як зазначав відомий лінгвіст, дослідник в області теорії